

PACTA

Cirkulärnr: 14:41
Diariernr: 14/5758
P-cirknr: 14-2:16
Nyckelord: Diskriminering, tillgänglighet, funktionsnedsättning,
funktionshinder

Handläggare: Sophie Thörne, Germund Persson
Avdelning: Avd för arbetsgivarfrågor, Avd för juridik
Sektion/Enhet: Arbetsrättssektionen
Datum: 2014-10-27
Mottagare: Kommunstyrelsen
Landstingsstyrelsen
Regionstyrelsen
Medlem i Pacta
Arbetsgivarpolitik
Fastighet
Omsorg
Skola
Information
Juridik

Rubrik: Bristande tillgänglighet som en form av diskriminering –
ändringar i diskrimineringslagen den 1 januari 2015
Bilagor: SFS 2014:958

P A C T A

CIRKULÄR 14:41

Avd för arbetsgivarpolitik
Avd för juridik
Sophie Thörne
Germund Persson

Kommunstyrelsen
Landstingsstyrelsen
Regionstyrelsen
Medlem i Pacta
Arbetsgivarpolitik
Fastighet
Omsorg
Skola
Information
Juridik

Bristande tillgänglighet som en form av diskriminering – ändringar i diskrimineringslagen den 1 januari 2015

Riksdagen har beslutat om ändringar i diskrimineringslagen ((2008:567), som innebär att en ny form av diskriminering införs: *bristande tillgänglighet som en form av diskriminering*. Det nya diskrimineringsförbudet kompletterar de befintliga diskrimineringsförbuden i lagen på grund av funktionshinder.

Lagändringen träder i kraft den 1 januari 2015. Nyheterna berör både arbetslivet och andra samhällsområden. I detta cirkulär beskrivs lagändringen översiktligt, med fokus på vad som gäller inom arbetslivet och på konsekvenser inom vissa andra områden av betydelse för kommuner, landsting och regioner.

Lagändringen bygger på prop. 2013/14:198, med en justering i riksdagsbehandlingen (Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2013/14:AU8). Den beslutade ändringen i diskrimineringslagen (DL) finns i SFS 2014:958, som utgör bilaga till cirkuläret.

Genom lagändringen ersätts begreppet funktionshinder genomgående med begreppet *funktionsnedsättning*. Denna ändring är rent språklig och innebär ingen ändring i sak.

Lagändringen innebär att *bristande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning* införs som en ny form av diskriminering i DL. Det har inneburit en omredigering av lagtexten, bland annat i 2 kap. DL som handlar om arbetslivet och vissa verksamhetsområden.

Motivet till lagändringarna är att förbud mot diskriminering i form av *bristande tillgänglighet* i DL anses viktigt för att ge enskilda ett effektivt rättsmedel i form av diskrimineringsersättning. Där tillgänglighetskrav redan ställs i offentligrättslig lagstiftning (t.ex. skollagen eller lagen om färdtjänst) kan diskrimineringsförbudet i DL utgöra ett komplement på så sätt att diskrimineringsersättning kan utgå till den enskilde för kränkning i form av *bristande tillgänglighet* som denne utsätts för.

1. Förbud mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet

1.1 Definitionen av bristande tillgänglighet

Diskriminering i form av bristande tillgänglighet definieras på följande sätt (1 kap. 4 § DL):

Att en person med en funktionsnedsättning missgynnas genom att sådana åtgärder för tillgänglighet inte har vidtagits för att den personen ska komma i en jämförbar situation med personer utan denna funktionsnedsättning som är skäligen utifrån krav på tillgänglighet i lag eller annan författning och med hänsyn till

- de ekonomiska och praktiska förutsättningarna,
- varaktigheten och omfattningen av förhållandet eller kontakten mellan verksamhetsutövaren och den enskilde, samt
- andra omständigheter av betydelse

Bristande tillgänglighet betraktas således som en särskild form av diskriminering.

Det ska vara tillräckligt att konstatera att den bristande tillgängligheten medför att en person med en funktionsnedsättning missgynnas genom att åtgärder för tillgänglighet inte har vidtagits. Men detta gäller bara om personen med funktionsnedsättning kan komma i en jämförbar situation med personer utan funktionsnedsättning genom skäligen anpassningsåtgärder. Kraven på åtgärder är således beroende av en skälighetsavvägning. På områden där det finns bestämmelser i lag, EU-reglering eller annan författning om tillgänglighet, bör de bestämmelserna fungera som utgångspunkt för bedömningen. På arbetslivets område och ifråga om lokaler på skolans område bör diskrimineringsformen därför inte innebära några ökade krav i förhållande till vad som redan gäller.

Förbudet mot diskriminering i form av *bristande tillgänglighet* ska gälla inom samhällsområdena arbetsliv, utbildning, arbetsmarknadspolitisk verksamhet och arbetsförmedling utan offentligt uppdrag, start eller bedrivande av näringsverksamhet, yrkesbehörighet, medlemskap i vissa organisationer, varor och tjänster, allmän sammankomst, offentlig tillställning, hälso- och sjukvård, socialtjänst, socialförsäkring, arbetslöshetsförsäkring, statligt studiestöd, värn- och civilplikt samt offentlig anställning.

1.2 Undantag från förbudet

Det finns flera *undantag* från förbudet:

- I arbetslivet gäller förbudet inte personer som gör förfrågan om arbete (2 kap. 1 § DL).
- Privatpersoner är undantagna från förbudet (2 kap. 12c § 2 DL).
- I fråga om tillhandahållande av varor och tjänster gäller förbudet inte för små företag som vid det senaste kalenderårsskiftet sysselsatte färre än tio arbetstagare

(2 kap. 12c § 3 DL). Detta småföretagsundantag gäller *inte* på hälso- och sjukvårdens område.

- Tillhandahållande av bostäder undantas helt (2 kap. 2c § L).
- Förbudet gäller inte tillhandahållandet av varor och tjänster, om det krävs åtgärder beträffande fastigheter och byggnadsverk som går *utöver* de krav på tillgänglighet och användbarhet som har ställts i bygglov eller startbesked för den aktuella fastigheten eller byggnadsverket (2 kap. 12c § DL).
- När det gäller lokaler undantas åtgärder för tillgänglighet som går utöver krav som har ställts i bygglov eller startbesked, med hänvisningar till plan- och bygglagen (eller äldre bestämmelser) samt föreskrifter med stöd av dessa bestämmelser (2 kap. 12c § DL).

Det kan också noteras att ersättning för ekonomisk förlust *inte* lämnas vid diskriminering i form av bristande tillgänglighet i arbetslivet.

1.3 Åtgärder för tillgänglighet

En viktig omständighet vid bedömningen av om en åtgärd för tillgänglighet är skälig att kräva, är den verksamhetsansvariges förmåga att bära en eventuell kostnad för åtgärden. En given förutsättning för att en viss åtgärd ska kunna krävas är även att det finns praktiska möjligheter att genomföra den.

En annan omständighet som det bör läggas vikt vid är karaktären på förhållandet eller kontakten mellan verksamhetsutövaren och den enskilde personen med funktionsnedsättning. Det kan av naturliga skäl inte ställas samma krav på åtgärder för tillgänglighet när det gäller kontakter av engångskaraktär som det kan göras i arbetslivet där avtalsförhållandet mellan parterna kan vara både långvarigt och omfattande. En relation bör inte anses vara långvarig enbart på grund av att samma vara eller tjänst tas i anspråk upprepade gånger.

Andra omständigheter av betydelse som bör kunna beaktas för att en åtgärd ska kunna krävas bör vara att den kan förväntas leda till att personen med funktionsnedsättning får nytta av den, t ex genom att han eller hon kan få tillgång till information från en myndighet, komma in på en restaurang eller göra inköp i en affär.

Om effekten endast blir marginell, bör det typiskt sett peka på att det inte kan krävas att tillgänglighetsåtgärden vidtas, i synnerhet om den skulle medföra en kostnad som inte är obetydlig.

Diskrimineringsformen byggs upp kring uttrycken *missgynnande, underlåtenhet och jämförbar situation*.

- Med underlåtenhet bör i detta sammanhang förstås att en åtgärd inte har vidtagits alls, eller att en åtgärd har vidtagits som inte är tillräcklig för att försätta en person med en funktionsnedsättning i en jämförbar situation som en person utan sådan funktionsnedsättning.

- Missgynnande bör ha motsvarande betydelse som gäller för direkt och indirekt diskriminering, dvs. att någon försätts i ett sämre läge eller går miste om en förbättring, en förmån, en serviceåtgärd eller liknande. Det avgörande för bedömningen bör vara att en negativ effekt inträder.
- Med jämförbar situation bör det förstås att skillnaderna inte bör få vara större än vad som är sakligt påkallat mellan en person med en funktionsnedsättning och en person som saknar den aktuella funktionsnedsättningen.

2. Konsekvenser för kommuner, landsting och regioner

I propositionen anges att den kommunala sektorn påverkas av lagändringen inom följande områden:

- Kommuner, landsting och regioner i sin roll som arbetsgivare (2 kap. 1 § DL)
- Allmänna sammankomster och offentliga tillställningar (2 kap. 12 § DL)
- Kommuners och landstings arbetsmarknadspolitiska verksamhet (2 kap. 9 § DL)
- Varor och tjänster som kommuner, landsting och regioner tillhandhåller (2 kap. 12 § DL)
- När offentligt anställda personer bistår allmänheten med upplysningar, vägledning, råd eller annan hjälp eller på annat sätt har kontakt med allmänheten (2 kap. 17 § DL)
- Utbildningsområdet (2 kap. 5 § DL)
- Transporter som landstingen ansvarar för (2 kap. 12 § DL)
- Sjukhus och andra vårdinrättningar (2 kap. 13 § DL)
- Socialtjänstkontor och andra lokaler dit allmänheten helt eller delvis har tillträde (2 kap. 13 § DL)

Kostnader

Lagändringen berör olika samhällsområden som kommuner och landsting ansvarar för. På de områden där kommuner och landsting agerar i egenskap av arbetsgivare får förslaget samma konsekvenser som för staten och det privata näringslivet.

Ändringarna i dessa delar aktualiserar inte den kommunala finansieringsprincipen.

Inom specialreglerade områden gör regeringen i propositionen bedömningen att diskrimineringsförbudet *inte* innebär några nya åtaganden för kommuner och landsting och att den kommunala finansieringsprincipen därför *inte* ska tillämpas. Om de krav som ställs i speciallagstiftning, t.ex. skollagen eller hälso- och sjukvårdslagen, uppfylls är utgångspunkten enligt propositionen att regleringen i DL inte ska innebära högre krav på tillgänglighet. Om krav på tillgänglighet i speciallagstiftning inte uppfylls kan dock åtgärder krävas enligt DL, om det anses skäligt.

Självstyrelsen

Införandet av en utökad möjlighet för enskilda att få domstolsprövning av om kommuner och landsting vidtagit skäligen åtgärder för tillgänglighet i sin verksamhet i ett enskilt fall, utgör enligt propositionen en inskränkning av den kommunala självstyrelsen. Eftersom förslaget syftar till att de krav som ställs i gällande lagstiftning ska uppnås, anser regeringen dock att inskränkningen är mindre betydande. Denna inskränkning är enligt regeringen nödvändig, med hänsyn till vikten av enskildas rätt att delta i samhällslivet på likvärdiga villkor.

I det följande redovisar vi innebörden av lagändringen inom några av de områden som kan beröra kommuner, landsting och regioner.

3. Bristande tillgänglighet i arbetslivet

3.1 Arbetslivet - vilka omfattas av diskrimineringsförbudet bristande tillgänglighet?

Lagändringen innebär att diskrimineringsförbudet bristande tillgänglighet omfattar arbetstagare, arbetssökande, praktikanter och inhyrd eller inlånad arbetskraft. Alla arbetsgivare omfattas, med ovan angivet undantag för företag med mindre än 10 anställda.

När det gäller praktikanter omfattas yrkespraktik och annan praktik. Exempel på annan praktik är de som tar del av praktisk arbetslivsorientering i grundskolan (s.k. PRAO) och den som tar del av arbetsförlagd utbildning enligt gymnasieförordningen.

Med inhyrd eller inlånad arbetskraft avses bl.a. personal från bemanningsföretag, som står till förfogande för att införa eller utföra arbete.

Ett praktiskt viktigt undantag är att en person som endast gör en förfrågan om arbete inte omfattas av diskrimineringsförbudet. I det fallet är den enda anknytningen till arbetsplatsen att någon hör av sig dit och gör en förfrågan om arbete. Det anses då inte rimligt att arbetsgivaren i den situationen skulle kunna bli skyldig att utge diskrimineringsersättning för att denne inte vidtagit skäligen åtgärder för tillgänglighet.

3.2 Tidigare praxis från arbetslivet

AD 2010 nr 13, "skäligen stöd- och anpassningsåtgärder"

Försäkringskassan vann målet, som rörde hur omfattande åtgärder en arbetsgivare måste vidta.

Arbetsdomstolen beskrev rättsläget enligt följande:

Av förarbetena till bestämmelsen om skyldighet för arbetsgivaren att vidta stöd- och anpassningsåtgärder framgår bl.a. följande (se prop. 1997/98:179 s. 51 f. och 86 f.). Innebörden av kravet på anpassningsåtgärder är i princip att en arbetsgivare inte tillåts fästa avseende vid en persons funktionshinder om det är möjligt och skäligt att genom stöd- och anpassningsåtgärder eliminera eller reducera funktionshindrets inverkan på arbetsförmågan till en nivå där de väsentligaste arbetsuppgifterna kan utföras. Om

arbetsgivaren nekar en person anställning med anledning av dennes funktionshinder, vilket genom skäliga stöd- och anpassningsåtgärder hade kunnat elimineras eller reduceras i tillräcklig mån, gör sig arbetsgivaren alltså skyldig till direkt diskriminering. Är det däremot så att funktionshindret faktiskt i väsentlig grad påverkar arbetsförmågan även om skäliga stöd- och anpassningsåtgärder vidtas, saknar den arbetssökande sakliga förutsättningar för arbetet och kan inte påstå sig vara diskriminerad.

Åtgärder som kan komma i fråga kan vara anskaffande av arbetshjälpmedel eller justeringar av arbetsplatsen. Det kan även handla om t.ex. att förändra arbetsorganisationen, arbetstiderna eller arbetsuppgifterna. En arbetsgivare är enbart skyldig att vidta sådana stöd- och anpassningsåtgärder som kan anses skäliga. Vad som utgör skäliga åtgärder får bedömas från fall till fall. Generellt gäller att åtgärderna inte får bli en oproportionerlig börda för arbetsgivaren. Vid bedömningen ska hänsyn tas till bl.a. de vidtagna åtgärdernas kostnader i relation till arbetsgivarens ekonomiska förmåga att bära dessa, vilka faktiska möjligheter som finns att vidta åtgärderna och vilken effekt den vidtagna åtgärden kan bedömas få för den funktionshindrade. Av betydelse är också vilken varaktighet anställningen kan förväntas få. Är det fråga om en kortare tidsbegränsad anställning kan detta förhållande tala för att det inte är skäligt att kräva att arbetsgivaren vidtar åtgärden i fråga.

3.3 Skäliga- stöd och anpassningsåtgärder

Enligt nuvarande 2 kap. 1 § DL gäller diskrimineringsförbudet även i det fall en arbetsgivare genom skäliga stöd- och anpassningsåtgärder kan se till att en arbetstagare, en arbetssökande eller en yrkespraktikant med ett funktionshinder kommer i en jämförbar situation med personer utan sådant funktionshinder. Nytt är att arbetsgivarens skyldigheter utökas till att omfatta praktikanter, även de som inte utför yrkespraktik, liksom att inlånad eller inhyrd personal omfattas.

På arbetslivsområdet framgår av lagens förarbeten (prop. 2013/14:198 s. 115, 117, 119-120) att lagändringen inte medför någon förändring i förhållande till vad som gällde tidigare med avseende på *vilka åtgärder som kan krävas* av arbetsgivaren och omfattning av dessa. Det innebär inte heller någon förändring vad gäller arbetsgivarens skyldighet att tillgänglighetsanpassa.

Innebörden av "skäliga stöd- och anpassningsåtgärder" på arbetslivets område är således desamma, även om lagtexten har redigerats om. De avvägningar som redovisas i den ovan redovisade domen AD 2010 nr 13 har därför fortsatt relevans.

Det faktum att bristande tillgänglighet kan utgöra diskriminering sätter dock förstärkt fokus på tillgänglighetsfrågor, och det finns all anledning att hantera tillgänglighetsfrågor i arbetslivet på ett genomtänkt och strukturerat sätt.

4. Allmän sammankomst och offentlig tillställning

Diskriminering i form av bristande tillgänglighet förbjuds när det gäller allmänna sammankomster och offentliga tillställningar.

Att få möjlighet att delta i allmänna sammankomster och offentliga tillställningar är en väsentlig förutsättning för att kunna delta i samhällslivet. På detta område anser regeringen att det med relativt små medel går att åstadkomma bättre tillgänglighet som möjliggör att personer med funktionsnedsättning kan delta i samhället. Förbudet mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet bör dock inte kunna användas för att ställa krav på någon att tillhandahålla något som annars inte skulle ha bjudits ut. Förbudet mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet bör alltså enligt regeringens uppfattning inte kunna åberopas för att ställa krav på en offentlig tillställning eller allmän sammankomst med visst innehåll.

De tillgänglighetsåtgärder som enligt regeringens uppfattning bör kunna komma i fråga när det gäller allmän sammankomst och offentlig tillställning är t.ex. att en publikvärd på ett konserthus kan ledsaga en besökare till rätt sittplats. Det bör också kunna handla om vissa åtgärder för att göra lokalerna tillgängliga så att den som har en funktionsnedsättning kan ta del av verksamheten. Regeringen erinrar i propositionen om att det inte kan krävas åtgärder som är omöjliga att vidta på grund av att den verksamhetsansvarige inte har rättslig rådighet, t.ex. i en lokal.

Regeringen konstaterar i propositionen att *allmänna platser* faller utanför DL:s tillämpningsområde.

5. Kommuners och landstings arbetsmarknadspolitiska verksamhet

Diskriminering i form av bristande tillgänglighet förbjuds även i fråga om arbetsmarknadspolitisk verksamhet. Arbetsmarknadspolitisk verksamhet och arbetsförmedling är områden där en ökad tillgänglighet enligt regeringen kan få stor betydelse för enskildas möjligheter att delta i samhällslivet.

Inom detta område omfattas bl.a. kommunala och, i förekommande fall, landstingskommunala åtgärder som syftar till att arbetslösa ska få arbete och som typiskt sett motsvarar sådana insatser som görs av eller på uppdrag av Arbetsförmedlingen. Detta kan avse t.ex. kommunala s.k. jobbtorg. Privata subjekts (utförare) medverkan i arbetsmarknadspolitisk verksamhet omfattas också. Detta gäller t.ex. programmet arbetspraktik och upphandlad arbetsmarknadsutbildning. Ett utbildningsföretag eller en arbetsgivare, som i samarbete med Arbetsförmedlingen tar emot personer för arbetspraktik eller något annat program, får alltså inte diskriminera den enskilde t.ex. vid urval, handledning eller allmänt i bemötande.

Enligt propositionen bör åtgärder för att skapa tillgänglighet i fråga om arbetsmarknadspolitisk verksamhet kunna handla om olika åtgärder för att göra information tillgänglig så att den som har en funktionsnedsättning kan ta del av den information som ges om och i verksamheten. Det bör även kunna handla om åtgärder

för att göra det möjligt för den som har en funktionsnedsättning att kommunicera med den verksamhetsansvarige och åtgärder för att göra lokalerna tillgängliga så att den som har en funktionsnedsättning kan ta del av och delta i verksamheten. Det bör enligt propositionen vara tillräckligt att avhjälpa enklare hinder för att den enskilde ska få tillgång till detta samhällsområde. Regeringen poängterar att många åtgärder av tillgänglighet är av det slaget att de ska ses som ett uttryck för vanlig artighet och mänsklig hjälpsamhet.

Förbudet mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet kan däremot inte användas för att ställa krav på någon att tillhandahålla en viss tjänst som annars inte skulle ha bjudits ut. Skyldigheten att vidta åtgärder för att en person med funktionsnedsättning ska kunna ta del av den arbetsmarknadspolitiska verksamheten eller arbetsförmedling utan offentligt uppdrag bör därför inte kunna användas för att ställa krav på att inrätta särskilda program som annars inte skulle ha erbjudits eller att skraddarsy innehållet inom ramen för en sådan verksamhet i sådan utsträckning att verksamheten blir att anse som en helt annan än den som ursprungligen erbjöds.

6. Upplysningar, vägledning och råd och annan service till allmänheten

Enligt 2 kap. 17 § DL är diskriminering förbjuden även i andra fall än som annars avses i lagen när den som helt eller delvis omfattas av lagen om offentlig anställning bistår allmänheten med upplysningar, vägledning, råd eller annan sådan hjälp, eller på annat sätt i anställningen har kontakter med allmänheten. Denna bestämmelse är tillämplig bl.a. på anställda hos kommuner, landsting, regioner och kommunalförbund. Lagändringen innebär att även diskriminering i form av bristande tillgänglighet blir förbjuden i sådana sammanhang.

Förbudet i form av bristande tillgänglighet tar enligt propositionen här sikte på enkla åtgärder för tillgänglighet som kan vidtas i den enskilda situationen. Regeringen påpekar att det redan av förvaltningslagen följer en allmän serviceskyldighet för myndigheter som omfattar också åtgärder för tillgänglighet. Åtgärder för att skapa tillgänglighet bör i fråga om offentlig anställning t.ex. kunna handla om olika åtgärder för att göra information tillgänglig så att den som har en funktionsnedsättning kan ta del av den information som ges om och i verksamheten. Om myndighetens webbplats inte är utformad så att en person med nedsatt syn kan ta del av informationen där, kan kravet på skäligen åtgärder innebära att informationen ges muntligen av en tjänsteman. När det gäller den fysiska miljön kan en tillgänglighetsåtgärd innebära att en tjänsteman håller upp dörren för den som har svårt att ta sig in, anvisar en annan entré om den ordinarie inte lämpar sig för rullstolar, erbjuder en avskild plats för samtal för den som har behov av det och hjälper till att hitta rätt i lokalerna. Det kan enligt regeringens uppfattning av naturliga skäl inte krävas annat än enklare åtgärder som i många fall ändå vidtas av rent medmänskliga skäl. Huruvida en viss åtgärd kan krävas eller inte får prövas i det enskilda fallet.

7. Varor och tjänster som kommuner, landsting och regioner tillhandahåller

Diskriminering i form av bristande tillgänglighet förbjuds i fråga om tillhandahållande av varor och tjänster. Inom detta område finns dock flera undantag.

Förbudet gäller inte om det i fråga om tillhandahållande av varor och tjänster krävs åtgärder beträffande fastigheter och byggnadsverk som går utöver de krav på tillgänglighet och användbarhet som har ställts i bygglov eller startbesked för den aktuella fastigheten eller byggnadsverket enligt plan- och bygglagen eller äldre motsvarande bestämmelser och enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av dessa bestämmelser.

Förbudet gäller heller inte tillhandahållande av bostäder. Från förbudet undantas även företag som vid det senaste kalenderårsskiftet sysselsatte färre än tio arbetstagare.

Att bristande tillgänglighet utgör ett hinder för att en person med funktionsnedsättning ska få förutsättningar att kunna delta i samhället torde enligt regeringen vara särskilt framträdande när det gäller tillhandahållande av varor och tjänster. Regeringen understryker att det även på detta område handlar om att i ett enskilt fall åstadkomma en bättre tillgänglighet så att en person med funktionshinder kan ta del av varor och tjänster.

När det gäller tillgänglighetsåtgärder i fråga om transporter konstaterar regeringen att det bör vara själva resmöjligheten som utgör tjänstens kärninnehåll. Det bör därför kunna finnas ett utrymme för åtgärder som underlättar tillgängligheten till tjänsten, t.ex. i form av stöd eller personlig service eller information i samband med en resa. Tillgänglighetsanpassning av allmänna platser i anslutning till transporttjänster faller dock utanför DL:s tillämpningsområde.

Enligt regeringen bör det gå att åstadkomma en jämförbar situation mellan en person med och en utan funktionsnedsättning genom enkla åtgärder, både vad gäller personlig service och den fysiska miljön. I fråga om stöd eller personlig service bör åtgärder kunna handla bl.a. om följande. En butiksinnehavare kan komma att behöva flytta varor så att personer som använder rullstol kan komma fram eller kunder med synnedsättning inte riskerar att skada sig, eller hjälpa en kund som har nedsatt synförmåga att läsa på en förpackning eller packa en kundkasse. Starkt doftande varor kan i vissa fall behöva flyttas bort från området närmast kassor och entréer. Personalen på en restaurang kan läsa upp vad som står på menyn som ett alternativ till att tillhandahålla den i alternativt format.

De krav på tillgänglighet och användbarhet som har ställts i bygglov eller startbesked enligt plan- och bygglagen eller äldre motsvarande bestämmelser bör tas som utgångspunkt för vad som kan krävas med stöd av det diskrimineringsförbud som nu föreslås, genom att någon åtgärd inte bör gå utöver dessa krav. Detta innebär att om exempelvis en fastighet uppfyller kraven enligt plan- och bygglagen eller äldre

motsvarande bestämmelser i detta avseende, så bör det inte anses diskriminerande att inte vidta andra tillgänglighetsåtgärder som går utöver dessa krav, oavsett om dessa åtgärder i och för sig skulle underlätta för en enskild. Förbudet mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet bör mot denna bakgrund inte gälla om det krävs åtgärder beträffande fastigheter och byggnadsverk som går utöver de krav på tillgänglighet och användbarhet som har ställts i bygglov eller startbesked för den aktuella fastigheten eller byggnadsverket enligt plan- och bygglagen eller äldre motsvarande bestämmelser och författningar som har meddelats med stöd av dessa bestämmelser.

Även om plan- och bygglagens regler bör anses utgöra ett tak för vilka åtgärder som kan krävas, bör det inte tas till intäkt för att varje verksamhetsutövare måste vidta dessa för att kunna freda sig mot ett anspråk på diskrimineringsersättning. Åtgärder måste även i ett enskilt fall vara skäliga att kräva enligt DL. När det gäller åtgärder som inte har med den fysiska miljön att göra kan det exempelvis krävas att verksamhetsutövaren vidtar åtgärder i fråga om information och kommunikation så att den som har en funktionsnedsättning kan ta del av den vara eller tjänst som erbjuds. Det bör vara tillräckligt att avhjälpa enklare hinder för att den enskilde ska få tillgång till området.

I fråga om transporter finns en tämligen omfattande EU-rättslig reglering om en passagerares rätt till assistans i vissa fall. De reglerna bör enligt regeringen vara starkt vägledande när det gäller åtgärder på området på så sätt att bedömningen av skäliga åtgärder bör ta sin utgångspunkt i dessa. Den som uppfyllt sådana krav bör enligt regeringens uppfattning kunna utgå ifrån att ytterligare krav inte följer av diskrimineringslagstiftningen. Exempel på åtgärder är att en konduktör eller tågvärd kan ledsaga en resande och en busschaufför kan hjälpa till med bagage. Det kan även handla om att läsa upp en turlista eller att ge en kund särskild hjälp att boka en biljett eller åtgärder för att en person med en funktionsnedsättning ska kunna ta sig ombord på och färdas med en buss eller annat transportmedel.

När det gäller den tekniska utformningen av transportfärdmedel kan dessa inte anses utgöra enkla åtgärder för tillgänglighet och bör därför enligt regeringen inte anses skäliga att kräva. Regeringen konstaterar i propositionen att kommuner och landsting ansvarar för transporter genom kollektivtrafiken. Men eftersom förslaget enligt propositionen inte innebär några nya uppgifter och skälighetsbedömningen inte bör leda till några krav utöver vad som redan finns i annan lagstiftning, gör regeringen bedömningen att kostnaderna till följd av lagändringen torde vara försumbara för kommuner och landsting.

8. Utbildning

Inom utbildningsområdet innebär lagändringen (2 kap. 5 § DL) att kravet på skäliga åtgärder i fråga om lokalers tillgänglighet och användbarhet utvidgas till att omfatta

all utbildningsverksamhet. Det gör att även kommunernas verksamhet enligt skollagen omfattas.

Åtgärder för att göra lokalerna tillgängliga bör enligt propositionen handla om sådana åtgärder som innebär att den som har en funktionsnedsättning kan ta del av och delta i utbildningsverksamheten. Det kan t.ex. handla om åtgärder så att den enskilde eleven eller studeranden kan komma in i skolan och använda de områden i skolan som är nödvändiga i utbildningen, exempelvis matsalen och klassrum för specifika ämnen såsom slöjd och idrott. Det bör oftast vara tillräckligt att avhjälpa enklare hinder för att den enskilde ska få tillgång till utbildningen.

Kravet på tillgänglighet gäller inte bara den fysiska miljön, utan även stöd, personlig service samt information och kommunikation. I propositionen talas bl.a. om kurslitteratur och andra läromedel eller hjälpmedel.

I propositionen diskuteras förhållandet till bestämmelserna i skollagen. Regeringen anser att bestämmelserna om ändamålsenliga lokaler och om särskilt stöd i skollagen bör vara starkt vägledande när det gäller att avgöra vilken anpassningsåtgärd som kan komma i fråga i ett enskilt fall. Det bör således inte anses skäligt att kräva åtgärder som går utöver krav som följer av skollagstiftningen, eftersom den som har uppfyllt de krav på tillgänglighet som gäller i annan lagstiftning bör kunna utgå från att ytterligare krav inte följer av diskrimineringslagstiftningen. Eftersom skälighetsbedömningen inte bör leda till några krav utöver vad som ställs i gällande lagstiftning gör regeringen bedömningen att kravet inte bör leda till annat än försumbara kostnader. Regeringen uttalar också att om en person saknar sakliga förutsättningar för att genomföra de studier som det är frågan om, kan han eller hon inte åberopa diskrimineringsförbudet.

9. Hälso- och sjukvården samt socialtjänsten m.m.

Diskriminering i form av bristande tillgänglighet förbjuds i fråga om hälso- och sjukvård och annan medicinsk verksamhet, verksamhet inom socialtjänsten samt stöd i form av färdtjänst och riksfärdtjänst och bostadsanpassningsbidrag.

Samhällsområdet hälso- och sjukvården och annan medicinsk verksamhet omfattar främst åtgärder enligt hälso- och sjukvårdslagen för att medicinskt förebygga, utreda och behandla sjukdomar samt insatser enligt tandvårdslagen. Hit räknas även annan medicinsk verksamhet, t.ex. åtgärder med anledning av abort-lagen, lagen om genetisk integritet m.m. och lagen om omskärelse av pojkar, i den mån denna verksamhet inte kan anses som hälso- och sjukvård. Även åtgärder med anledning av steriliseringslagen och lagen om fastställande av könstillhörighet i vissa fall kan höra hit. Verksamhet inom detaljhandel med läkemedel och frågor om privata sjukvårdsförsäkringar faller däremot utanför samhällsområdet enligt DL.

Med verksamhet inom socialtjänsten avses för det första verksamhet enligt socialtjänstlagen, lagen om vård av missbrukare i vissa fall och lagen med särskilda

bestämmelser om vård av unga. Därutöver avses sådan verksamhet som anges i lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten, dvs. verksamhet som i annat fall enligt lag handhas av socialnämnd, verksamhet som i övrigt bedrivs av Statens institutionsstyrelse, verksamhet hos kommunala invandrarbyråer, verksamhet enligt lagstiftningen om stöd och service till vissa funktionshindrade, handläggning av ärenden om bistånd som lämnas av socialnämnd enligt lagstiftning om mottagande av asylsökande m.fl., handläggning av ärenden om introduktionsersättning för flyktingar och vissa andra utlänningar (se dock nedan), handläggning av ärenden om tillstånd till parkering för rörelsehindrade och verksamhet enligt lagen om utredningar avseende vissa dödsfall. Diskrimineringsförbudet gäller vidare i fråga om färdtjänst och riksfärdtjänst enligt lagen om färdtjänst respektive lagen om riksfärdtjänst. Vidare gäller förbudet hantering av bidrag för anpassning och återställning av bostäder enligt lagen om bostadsanpassningsbidrag m.m.

Att kontakterna med hälso- och sjukvård samt socialtjänsten fungerar har stor betydelse för människors välbefinnande. Regeringen anser därför att ett diskrimineringsförbud i form av bristande tillgänglighet bör införas på dessa områden för att personer med funktionsnedsättning ska ha lika goda förutsättningar som andra att få tillgång till vård och sociala insatser.

Förbudet mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet bör dock inte heller på detta område kunna användas för att ställa krav på någon att tillhandahålla en viss vara eller en viss tjänst m.m. som annars inte alls skulle ha bjudits ut. Skyldigheten att vidta åtgärder för att personer med funktionsnedsättning ska kunna ta del av samhällsområdet bör alltså inte kunna åberopas för att få tillgång till en förmån som annars inte ingår i de aktuella systemen, för att få stöd i större utsträckning än vad som beviljats eller för att få ersättning med högre belopp än vad som vanligtvis utgår. Inte heller bör det kunna användas för att ifrågasätta en på vetenskap och beprövad erfarenhet grundad bedömning av ett vårdbehov i sig. Motsvarande bör gälla för bedömningar av enskildas behov av insatser inom socialtjänsten.

Tillgänglighetsåtgärder bör i fråga om hälso- och sjukvården samt socialtjänsten m.m. kunna handla om att *göra information tillgänglig* så att den som har en funktionsnedsättning kan ta del av den information som ges om och i verksamheten. Det bör även kunna handla om olika åtgärder för att göra det möjligt för den som har en funktionsnedsättning att *kommunicera med den verksamhetsansvarige*, och vissa åtgärder för att *göra lokalerna tillgängliga* så att den som har en funktionsnedsättning kan ta del av verksamheten.

Särskilt om ansvar för tillgänglighetsskapande åtgärder i hälso- och sjukvården och socialtjänsten m.m.

Den allmänna principen är att den som ansvarar för en viss verksamhet som omfattas av DL också ansvarar för att verksamheten bedrivs utan diskriminering. Ansvar och den faktiska kontrollen över verksamheten följs åt. Samma princip bör enligt

regeringens uppfattning gälla när det gäller ansvaret för diskriminering i form av under-låtenhet att vidta tillgänglighetsåtgärder. I vissa fall bedrivs verksamheten i praktiken av en extern aktör, vars tjänster upphandlas av det allmänna, exempelvis i fråga om vårdhem eller boende enligt LSS. Om den aktuella bristen i tillgänglighet rör förhållanden som den utförande enheten, t.ex. ett privat företag, råder över bör enligt regeringen denne bli ansvarig för diskriminering.

Skälighetsbedömningen bör enligt regeringen innebära att det inte ställs några krav på åtgärder utöver vad som framgår av gällande lagstiftning. Diskrimineringsförbudet inom detta område bör därför enligt regeringen inte leda till annat än försumbara kostnader. Regeringen konstaterar också att verksamheterna inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten av naturliga skäl många gånger redan är tillgängliga i dag.

10. Övrigt

SKL har i cirkulär 09:40 ” Hur hanteras arbetsrättsliga diskrimineringstvister?” gett en vägledning om hur tvister inom ramen för diskrimineringslagen hanteras samt redogjort för bl.a. de sanktioner som kan följa vid brott mot lagen.

Frågor och synpunkter med anledning av detta cirkulär kan ställas till:

- *Arbetsgivarfrågor:* Johanna Read Hilmarsdottir och Lina Cronebäck, avdelningen för arbetsgivarpolitik
- *Transporter och infrastruktur:* Emma Gyllander och avdelningen för tillväxt och samhällsbyggnad
- *Omsorgsfrågor:* Henrik Gouali, avdelningen för vård och omsorg
- *Skola:* Ann-Sofie Agnevik, avdelningen för juridik

Sveriges Kommuner och Landsting
Avd för arbetsgivarpolitik
Avd för juridik

Sophie Thörne

Germund Persson

Bilagor:
SFS 2014:958